

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **241**
B. Luiten
Geestelijk leven

MEDITATIEF **244**
A.S. van der Lugt
Zo wijs als Christus

WANDELEN MET GOD **245**
B. Luiten
Ook dat is de
Heilige Geest

ACHTERGRONDEN **246**
T.S. Huttenga
Wetenschappelijk
commentaar van een
vrijgemaakte dominee 2

KERKGESCHIEDENIS **249**
L.E. Leeftink
Mamix' pleidooi voor
christelijke vrijheid

LITURGIE ENGEMEENTE **253**
RL.Th. de Bruijne/G.J. van Middelkoop
Koers en aanpak van
deputaten kerkmuziek

en verder...

Nieuw uitgekomen
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

GEESTELIJK LEVEN

De jaarlijkse kerkvisitatie heeft zo zijn specifieke vragen.

Visitatoren onderzoeken of de ambtsdragers hun **ambt trouw** vervullen, zich **houden aan de zuivere leer, de aangenomen orde** in alles **naleven** en de **opbouw van de gemeente** zo **goed ze kunnen** met **woord en daad** bevorderen.

Dat levert vragen op, die vlot **beantwoord kunnen worden**. **Over kerkdiensten, doopsbedieningen en huwelijksbevestigingen, bijv. Er worden ook beoordeelingen gevraagd, zoals de vraag naar de trouw in de dienst. Het antwoord daarop komt iets minder snel, dat kun ook niet anders,**
En tenslotte komt **aan de orde, hoe de raad denkt over de gemeente, over haar geestelijk leven. Een vraag, die nogal eens in verlegenheid brengt. Tja, waf moet je daarvan nu zeggen?**
't Kon minder.

't Kon ook wel beter.

Een concrete vraag, niet zelden met een wazig antwoord. Het is toch ook moeilijk om dat zo maar even onder woorden te brengen..

Een dergelijke situatie is m.i. een schrijnend voorbeeld van een kerkenraad, die zijn prioriteiten niet goed heeft gesteld. In mijn vorige artikelen schreef ik daar iets over, hoe kerkenraden hun vergaderingen kunnen laten bepalen door kwesties en ingekomen stukken, zonder aan een eigen beleid toe te komen. Op die manier kan een raad zich 'overvallen' weten door de vraag naar het geestelijk leven in de gemeente. 'Hoe zeg je dat zo gauw?'

Maar is dat niet regelmatig aan de orde dan? Als je daar als raad geen mening over hebt, waar koers je dan op aan? Wat zie je, en wat ontbreekt er? Wat is sterk ontwikkeld, en wat is zwak? Welke punten van aandacht vloeien daaruit voort, en welke doelstellingen?

We praten hier toch werkelijk niet

over een bijzaak. Het gaat erom, of de gemeente leeft, of niet. Of zij warm loopt, of lauw is. En wat je daar dan aan doet. Als je je door die vragen overvallen voelt, waar ben je dan mee bezig?

Hier blijkt hoe werkdruk en verwachtingspatronen allesverwoestend kunnen zijn.

Leer

Onlangs las ik, dat de roomse kerk in het jaar 2000 opnieuw aflaten gaat uitgeven. Niet te geloven! Aflaten zijn vrijstellingen van schuld en straf, te koop voor geld. Zo'n 500 jaar geleden werden ze uitgevonden, om grif van de hand te gaan. Zowat de hele Sint Pieterskerk is ervan gebouwd.

Want de mensen waren onzeker en bang, doodsbang. De hel grijsde hen aan, en anders het vagevuur wel. Stelselmatig werd die angst door de geestelijkheid gevoed, die daardoor zichzelf in een onvoorstelbare machtsituatie manoeuvreerde.

In die donkere tijd kwam de Reformatie tot stand. Door zware beproevingen heen werd in meerdere belijdenissen vastgelegd, waardoor een mens leeft door genade, niet door genade alleen. Door geloof in Jezus Christus.

Op die manier kwam 'geloof' te staan tegenover verdienen, betalen. Een mens bewerkt niet zelf zijn verzoening met God. Geloof is ontvangen, wat God geeft.

Tegelijk werd 'geloof' zo de anti-pool van angst, onzekerheid. Doordat Jezus Christus alles heeft verdiend, kun je er zeker van zijn dat het voldoende is. Alleen wanneer je denkt, dat daar nog wat bij moet, vanuit eigen prestaties, zul je over die inbreng van jezelf altijd onzeker en angstig blijven. Geloof is daarom ook vertrouwen, dat Christus' offer genoeg is om daardoor te leven.

Dat is werkelijk gereformeerd. Hier klopt (als het goed is) het hart van het geestelijk leven in de gereformeerde kerken.

Praktijk 1

Maar hoe is dat in de praktijk?

Zonder eenzijdig te zijn of ondankbaar voor het vele goede in de kerken, meen ik toch wel te mogen signaleren dat er opvallend veel onzekerheid is. Als je echt met elkaar in gesprek raakt kun je angstige onzekerheid tegenkomen, in allerlei gradaties.

Daar zijn bijvoorbeeld de mensen die (alle gereformeerde belijdenissen ten spijt) in hun leven meer hebben meegekregen over de hel dan over God. Diep in hun hart is gegraveerd, dat God hen voortdurend negatief beoordeelt. Ze zijn bij lange na niet in de meerderheid, gelukkig, maar ik noem ze toch. Want dit komt voor, en het is keer op keer een persoonlijke ramp.

Nee, veel verbreider is m.i. het bang gevoel, dat het toch ergens niet goed zit in het hart. Het geloof is er wel, maar toch! Dit werkt heel subtiel. Enerzijds belijden we van harte, dat we nooit onze zaligheid kunnen verdienen, op geen enkele wijze. Daar staan we helemaal achter. Alleen door geloof word je behouden. Anderzijds benadrukken we graag, dat je aan de vruchten de boom kent. Dus die vruchten moeten er wel zijn! Ze moeten zichtbaar zijn, en duidelijk en voldoende. Zo niet, dan kun je het wel schudden met je geloof en je zaligheid.

En zo doet het merkwaardige feit zich voor, dat in onze gereformeerde kerken toch opvallend veel aandacht is voor uiterlijke, niet zelden bijkomstige zaken. Aandacht, die dan meestal negatief is. Zo kijken mensen naar zichzelf: 'ik doe het niet goed genoeg'. Zo kijken ze naar elkaar, en zo voelen ze zich stilzwijgend bekeken. En ook zo ontstaat een permanent gevoel van afwijzing.

Je wordt behouden door geloof alleen. Maar dat geloof moet dan wel goed zijn, terwijl het in alles doorwerkt, en daar bestonden en bestaan heel wat kenmerken voor. Zodoende heeft menig een last van een klimaat dat nogal beoordelend is.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. AL.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. ID. HAARSTMA,
DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Td. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & La Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Gaas, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Td. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Mensen kruipen daardoor in hun schulp, durven er niet te zijn, bang voor wat er gezegd zal worden. Het zij in voorzichtigheid geschreven. Maar het is wel een realiteit. Een verlamrende werking gaat daarvan uit. Vraag eens mensen er- gens voor, mensen met duidelijke gaven. Vraag eens voorgangers artikelen te schrijven, niet polemisch, maar gewoon opbouwend en opiniërend. Velen houden dan de boot af, soms om duidelijke veranderingen, maar vaak toch ook om het simpele feit dat men niet *durft*! 'Ik zal daar een beetje *men* nek uitsteken, dat is niet vertrouwd; er is altijd wel iemand die dan het bijltje laat vallen'. Zo ongeveer wordt daarover gedacht. En het is nogal herkenbaar, vrees ik.

Praktijk 2

Alleen *vaag* ik me d m af, hoe mensen met die onzekerheid *h-* nen leven. Met die angst om het fout te doen, en afgewezen te worden, terwijl niemand dat mag merken natuurlijk. En zie, hoe vindingrijk we zijn! Als je onzeker bent over jezelf en over je geloof, dan neem je een standpunt in over iets, waar je wel overtuigd van denkt te zijn. In je gesprekken zorg je ervoor dat het daarover gaat, en je praat iedereen onder de tafel. Een prima camouflage! Alleen is het jammer dat de gespreksonderwerpen dan altijd discussiepunten zijn, zodat je met anderen in feite alleen nog maar praat over zaken en meningsverschillen. Het geestelijk leven bloedt daardoor dood.

Let wel: daarmee is niet iedere standpuntbepaling verdacht gemaakt. Maar zo komt het wel vóór. En soms merk je al wel aan de woordkeus en het overdreven belang dat men ergens aan hecht, dat de wortels van die overtuiging niet helemaal zuiver zitten.

Een andere overlevingsstrategie is, dat je er hard tegenaan gaat om aan alle verwachtingspatronen te voldoen. Je zorgt gewoon, dat niemand wat op je aan te merken heeft. Als

je dat lukt, zit je goed.

Een complete geldingsdrang kan daarvan het gevolg zijn: je kunt alles en je doet alles. Totdat je aan het eind van je latijn bent. Want met geloven heeft dit niet veel meer te maken.

Of, tactiek nummer drie: je zorgt dat je met kritiek anderen voor bent. Je stuurt je gesprekken zo, dat het steeds over anderen gaat, en dan vooral over hun gebreken. Of je geeft af op de kerk, dat kan altijd. Zo armoedig kan het geestelijk leven zijn, terwijl het kerkelijk leven de indruk wekt dat alles volop draait. Er is genoeg te doen, en een deel van de mensen doet daar volop aan mee. Een ander deel knapt af, of gaat heen.

Verkeerd accent

Nu kan dit verhaal koren op de molen zijn van hen, die van beoordelen en toetsen niet willen weten. Die voor zichzelf alle vrijheid op-eisen, om vanuit een persoonlijk geloof te doen en te laten wat zij willen. 'Christelijke vrijheid' noemen ze dat dan. Daarom hoop ik daarover volgende keer afzonderlijk iets te zeggen.

Nu gaat het mij erom, dat we met elkaar zien hoe in de praktijk de accenten verkeerd gelegd kunnen worden, al zijn we in de leer door-es-door gereformeerd.

M.i. is het belangrijk, dat de zekerheid van het geloof opnieuw aandacht ontvangt. De rust en de ruimte, die je daardoor van Christus krijgt. En die je dan ook aan een ander kunt geven. 't Is niet een kwestie van meer gaan doen, maar van meer ontvangen.

Christus centraal

Laatst hoorde ik een prachtige beeldspraak. Je leven is net als een wiel. Zoals een wiel draait om zijn as, zo draait je leven om Christus. Hij is het vaste punt, van waaruit echt dies vrij bewegen kan. Zó is het leven, dat de Geest ons schenkt en leert.

Maar dan weet je ook precies, waardoor je (kerkelijk) leven kan

vastlopen. Als de genade uit het centrum verdwijnt, als de leer van de goede werken via de achterdeur weer wordt binnengehaald, als gesprekken en artikelen een uitwisseling worden van standpunten, dan heb je nog wel een wiel, maar het draait niet meer. In ieder geval niet om Christus.

Dan wordt het tijd om Hem op-nieuw te leren kennen (en gelukkig is dat verlangen volop aanwezig!), ieder voor zich en allen samen. In zijn verzoenend sterven, ruimschoots toereikend voor alle zonden. En ook in zijn persoonlijke houding, zijn aandacht voor de mensen, zijn liefde, aanvaarding, geduld, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. In een wiel zitten veel spaken, waardoor het kan draaien om zijn as.

Kerk-zijn

Moeten we ons nu schamen voor een kerk, waarin dit soort situaties voorkomen? Wordt het tijd om te vertrekken?

Dat zou een ernstige vergissing zijn. Want wat voor ieder persoonlijk geldt, geldt ook voor de kerk in haar geheel: je bent niet pas echt met Christus verbonden, wanneer je zelf alles goed doet!

De vraag is niet: wat breng je er zelf van terecht, in je klein-geloof? Maar: wie is Jezus Christus voor je, hoe belangrijk en centraal is Hij in je leven?

Om ontstaat er een proces van vallen en opstaan. Het leven kan mg zo gebrekkig zijn. Maar toch zo, dat Christus als bron en middelpunt wordt beleeden, en oprecht gezocht. De volmaakte kerk bestaat niet. Als je naar haar op zoek gaat, vind je in deze bedeling nergens je thuis. Maar als je de bijbelse belijdenis hoort, die spreekt van genade alleen, dan ben je aan het goede adres. Daar komt het leven, het geestelijk leren. En het komt in beweging; voor het eerst of opnieuw.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van AWW

M meditatief

...niets was voor Salomo te diepzinnig...

2 Kronieken 9,2

Wonderbare Raadsman

Als je Salomo in Kronieken bestudeert, heb je steeds de neiging de persoon van de Here Jezus er bij te betrekken. Hij wordt zo buitengewoon sterk, gehoorzaam, rijk en wijs getekend, dat de contouren van de zondeloze mens Jezus Christus, Gods Zoon, zichtbaar worden. Nu ook weer bij zijn wijsheid. Hij kan alles aan, de koningin van Scheba moet concluderen dat Hem niets te diepzinnig is. De heft was haar niet aangezegd, maar nu heeft zij uit eigen ervaring de conclusie getrokken: dit is een Wonderbare Raadsman. Dat zegt zij niet letterlijk m; het is overgenomen uit de profetieën van Jesaja: zie een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven en de heerschappij rust op zijn schouder en met noemt Hem. . en zovoort. Wat moet dat heerlijk zijn voor een volk om iemand bij je te hebben die m verstandig is, dat hij de moeilijkheden aankan.

Verlangen

Want je kunt om wijsheid diep verlegen zitten: hoe beoordeel je de echtscheiding van familieleden of vrienden en het beginnen van een nieuwe relatie? De Bijbel spreekt erover, maar hoe ingewikkeld liggen de zaken & je echt kennisneemt van de wederzijdse verhalen. Wat doe je met vrienden, die de kerk verlaten en een geestelijk dwaaltocht maken, die je niet kunt

en wilt volgen? Moet je de banden breken? Hoe combineer je duidelijkheid en sympathie? Wat moet je doen in een conflict, waarin je persoonlijk wordt gekwetst? Wat & niet-waak m en wat is gezond voor jezelf opkomen? Wie heeft gelijk als twee hoeren claimen de moeder van hetzelfde kind te zijn?

Jezus' wijsheid

Zou Salomo dat verhaal ook verteld hebben aan de koningin-op-visite? In ieder geval is het m'n verhaal uit de verwrongen, gebroken werkelijkheid, die ook wij kennen. Je zou soms wensen, dat de Bijbel een medeboek was, waarin alles al beschreven was. Dat zou hoofdbrekens schelen. Maar het is niet zo, soms tasten wij naar wijsheid en waarheid. En juist op die momenten is het goed om de grote wijsheid van Jezus Christus voor ogen te krijgen. Als kind groeide hij al in wijsheid en verbaasde hij op z'n twaalf jaar de geleerden van destijds. Hij zei van zichzelf: meer dan Salomo is hier, maar de mensen zelf waren ook onder de indruk: vanwaar heeft Hij die wijsheid en die krachten? En Paulus lijkt net op de schrijver van de Kroniekenboeken: zonder reserve komt Jezus tot de hoogste top: ...Christus in wie al de schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn.

Gefeliciteerd!

Gelukkig zijn uw mannen en gelukkig deze dienaren van u, die gedurig in uw dienst staan en uw wijsheid horen! Deze uitspraak van de koningin nemen wij ook voor ons zelf aan. Dank u, mevrouw, inderdaad wem wij ons zeer gelukkig

met deze Koning. Want Hij is zeer bereikbaar voor allen die Hem van harte aanroepen om wijsheid. Soms komt het antwoord ter plekke, soms indirect via een broeder of zuster, som moet p wachten, maar zeker is, dat er een uitweg komt. Want God heeft zijn volk zo lief, dat Hij deze Koning Jezus gegeven heeft als hoofd van de gemeente. En Hij is een God die erom bekend staat, dat Hij eenvoudigweg geeft, zonder verwijt. Het zal gegeven worden. Dus dit volk is een groep mensen die op deze onoverzichtelijke aarde, in een dwaze samenleving en vatbaar voor vele vormen van m-verstand - dit volk kan zingend geloven in Wijsheid: O Beef, hoe groot moet dan uw wijsheid zijn.. en: Uw wil is altijd wijs en goed.

Groter, altijd

Jezus' macht, Salomo's eredienst, Christus' rijkdom, Salomo's wijsheid. Het liep allemaal wat door elkaar de laatste weken. De beelden schoven in elkaar al paste het nooit helemaal. De naam van Jezus Christus was altijd groter. Met Hem en al zijn schatten kunnen wij het leven aan.

De geschiedenis van de ontmoeting van koning Salomo en de koningin van Scheba staat beschreven in 2 Kronieken 9,1-12. Er wordt verwezen naar de profetie van Jesaja 8,23-9,6. Het verhaal van de twee hoeren staat in 1 Koningen 3,16-28. Over Jezus' wijsheid: Lucas 2,40-52; Mattëis 12,42; 13,54 en Colossenzen 2,3. Zie ook Jacobus 1,5 en Gezang 5,4 en Psalm 104,7 (ber.).

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde kerk van Rotterdam-Stad.

OOK DÁT IS DE HEILIGE GEEST

B. Luiten

W wandelen met God

We kwamen met elkaar in gesprek, zoals **we** bijeen waren. Het ging over de Heilige Geest, wat je nu echt van Hem **merkt** in de **praktijk**. We besloten ieder iets op **te schrijven**, uit eigen ervaring. **Om** daarna het resultaat bij elkaar te leggen.

Mooi

Het resultaat **was** verrassend, niet het minst **door** de veelzijdigheid van de **notities**:

- de **Geest** geeft mij geloof
- Hij geeft mij de woorden in de **mond**, die ik van **te voren** niet had **verzonnen**; niet had **kunnen verzinnen**
- Hij **stimuleert** mij om veel te doen, ook als ik **er tegen op zie**
- ik **merk** dat er bijzondere **ontmoetingen** in mijn leven zijn, **waarin** ik anderen van Christus kan vertellen
- ik ontvang liefde tot Christus
- door de Geest ga ik **er voor**, ik krijg **kracht** om vol te houden
- Hij leidt mijn leven
- enzovoorts.

Dat **was** een **mooie** ervaring, heel samenbindend. Er **was** niet één **negatieve** **opmerking** bij.

Te mooi

Maar het **was** te mooi. Te eenzijdig. We **ontdekten**, hoe graag je over de Geest in **(te)** positieve termen spreekt, **alsof** je door Hem altijd tot **meer** in staat bent. Dat zal ook wel vaak zo **zijn**, maar is dat **het** kenmerk van zijn **aanwezigheid**? Maar **wat** moeten dan **al** die mensen, die de Geest zo niet ervaren, in **korter** of langer tijd? **Hoe gemakkelijk** kun je **hen** niet afstoten op zo'n manier!

Chaos

Want zo positief is de werking van de Geest niet altijd. Meestal begint

Hij je **duidelijk** te maken, hoe je leven in werkelijkheid is. Daar **word** je niet vrolijk van.

Hij **brenkt** het licht in je leven. Maar wat gebeurt **er**, als je in een **donkere kamer** het licht aandoet? **Dan zie je alle rommel liggen**. Eerst had je daar **geen** last van, maar nu wel.

Zo doet de Geest het licht aan in je **hart**. Ineens zie je, wat een **chaos** het daar is. Is dat positief? In eerste instantie **zekér** niet. Voor Paulus begon toen het moment van **zijn** sterven, **van zijn** uitroep 'ik **ellendig mens**'.

Verdriet

Hoe **belangrijk** is het, ook dit als **werk** van de Geest werkelijk zo te benoemen. Gelovige **mensen** kunnen zeer verslagen zijn, **voor** hun gevoel **ver van God** verwijderd. Door **allerlei (eenzijdig) positieve** ervaringen van anderen kan die **indruk** nog worden **versterkt**. **Dan** moet het **goede woord** gesproken worden, waardoor de ogen open gaan. **Namelijk** dat er massa's mensen **zijn** die vreselijk **veel** zonden doen, **zonder** daar echt last van **te hebben**. Hoe komt het dan, dat **jij** daar wel **verdriet** van hebt?

Kijk, dan komt er oog voor het licht. Verdriet **over** de **zonden** is een vrucht **van de Geest**. En zeker **niet** de minste. Maar dat moet je **kren** ervaren, want **meestal** voelt het zo **niet**.

Kruis

En dan nog iets, wat in de opsomming **ontbrak**. De nadruk **kwam** te liggen op activiteit, **wat we allemaal** kunnen **doen** door de Geest.

Maar minstens zo **belangrijk** is, wat je **kunt laten**. Wat je ervoor **over**

hebt om Christus te volgen! Hij zei zelf, dat je dan je kruis **moet opnemen**, om het **te dragen**. Een opmerking, die in de wandelgang is **vervlakt** tot 'ieder huis heeft z'n kruis'. Maar Jezus **bedoelde niet** het **lijden** dat je treft, maar het **kruis waar je zelf voor** kiest! Dat is heel wat **anders**. Het is 'nee' zeggen tegen jezelf, **op** momenten dat je begeert wat God niet wil. Je oude mens afleggen, vastnagelen, laten sterven.

Ruimte

Waarom kwam dat in de hele opsomming niet voor? **Leeft** het niet meer zo?

We zijn een **doenerig** volk geworden. We kunnen veel en **we** gaan ervoor, in geloof is geen **zee te** hoog. **Zo kunnen** we elkaar motiveren en stimuleren en prijzen. Maar wellicht is belangrijker, meer **princiaal**, dat we veel gaan nalaten. Dat **er** ruimte komt, om **Christus** werkelijk te ontvangen. **Onmisbaar** werk van de Geest. Wat ben je arm als je dat over het **hoofd** ziet. **Dan** blijf je vol **van jezelf**. Je komt heel positief **naar voren**, maar degene die in stilte de strijd aangaat met zichzelf is je **ver** vooruit.

Verlangen

Door dit alles, het **kennen** van zonde en de strijd daartegen, **ontstaat** het echte verlangen naar Jezus Christus. Typisch het werk van de Geest. Hij **doet niet anders** dan de Heiland laten zien, en je naar Hem toe brengen. **Dát is** kenmerkend voor de Geest. **De** **gave** die je daarbij krijgt, is veel. **Maar** het hartelijk verlangen naar de Here zelf is **méér**.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-C.

WETENSCHAPPELIJK COMMENTAAR VAN EEN VRIJGEMAAKTE DOMINEE 2

T.S. Huttenga

De vorige week besprak ik het commentaar van dr. P.H.R. van Houwelingen op het evangelie van Johannes. Dit boek maakt mijns inziens een dankbaar gebruik van het positieve uit de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), is helder en wetenschappelijk van opzet en pastoraal getoonzet.

In dit artikel wil ik graag één en ander inbrengen, dat wellicht tot nadenken kan stemmen. Opnieuw verwijzen de cijfers tussen haakjes naar bladzijden uit de commentaar.

Te is nooit goed.

Tegenover de bijbelkritiek ziet Van Houwelingen **blijkaar** het belang van allerlei overeenkomsten: tussen Johannes en de **drie andere** (synoptische) evangeliën, tussen dit **evangelie** en het Oude Testament, tussen Johannes en wat **onder ons** meestal gangbaar is, tussen het **Johannes-evangelie** en **vandaag**. Mijns inziens echter gaat hij **wat** dit betreft **op sommige momenten** ook wel eens te **ver of doet hij** te weinig met de verschillen.

Met betrekking tot de verhouding tot de andere evangeliën: **bij hoofdstuk 6 stel je jezelf al gauw** de vraag of de spijziging van de **5000** die daar wordt **verteld** gelijk is aan de eerste wonderbare spijziging die in Mattélus, **Marcus** en Lucas **wordt** weergegeven. Onderaan **blz. 144 krijg ik wel** die indruk. Op **blz. 145 zegt de schrijver**, dat er aan het verhaal van Johannes een **onafhankelijke** traditie ten grondslag **ligt**. Johannes heeft dus

zijn eigen gegevens **en** komt met zijn eigen beschrijving. Maar hoe verhoudt **zich nu één en ander** tot de gegevens en de beschrijvingen van de andere evangelisten?

In Joh.6:67-71 lezen wij de bekende belijdenis van Petrus.

Al gauw komt de vraag **boven**: hoe kan het toch, dat Jezus in Maïteus Petrus **satan noemt**, terwijl Hij in Johannes dat niet doet **maar** wel Judas **een duivel noemt**?

Op zulke vragen gaat de schrijver volgens mij **niet** genoeg in.

Oude Testament

Als het gaat **om** de relatie van Johannes met het Oude Testament, vind ik het **verschil** te weinig in het **oog** vallen.

Er is, volgens Johannes, met de komst van Christus in **deze wereld** toch **werkelijk** wel iets nieuws aan de hand.

Als het licht ophoudt te schijnen bij Jezus' dood (vgl. Joh.12:35), laat het dan ook **maar** beginnen te schijnen bij zijn optreden als het vlees-

geworden Woord onder Israël (zie 46). Bovendien wordt in Johannes 1 wel met zoveel woorden verwezen naar het getuigenis van Johannes de Doper, maar niet naar dat van Oudtestamentische profeten. Dat met de **komst** van de Messias de Tora niet is vervallen maar **vervuld** (54), is natuurlijk waar. Toch is zo'n opmerking meer terzake bij Matt.5:17 v. dan bij Joh.1:17. Het bestrijden van een tegenstelling tussen Mozes en Christus wil **nog** niet zeggen, dat er **geen onderscheid** is. Hebben wij in Jezus' wonderen niet **meer** met de macht van de Herschepper dan met die van & Schepper te maken (82, vgl. ook 59)?

In dit licht vind ik het verrassend om op blz.218 te lezen, dat Jezus zich officieel presenteert bij de **voordeur**: de tempel van Jeruzalem, en daarna, op blz.220, dat Jezus zich de **deurfunctie** van de schaapskooi **toeëigent**. Mijns inziens is dit een **goede** stap in de goede richting.

Gangbaar

Dan nu de verhouding tot **wat onder ons** meestal gangbaar is. Een tekst waar wij **natuurlijk** altijd tegenop lopen is Joh.14:28 slot: "de Vader is **meer** dan Ik." Van Houwelingen verklaart dit door te zeggen, dat het op **dat moment** de nacht **van het verraad** is. "Jezus ziet de dood op zich afkomen. Zeker op dit moment is zijn heerlijkheid niet zo groot **meer** als eerst en ook minder groot dan die van zijn Vader (305)." Mijn vraag is dan: **was de heerlijkheid van de Vader dan toen** Jezus die man uit Betesda genas misschien wel gelijk aan die van zijn Zoon? Joh.5:19 geeft volgens mij (en trouwens ook volgens Van Houwelingen zelf) aan, dat er ook

op dat moment onderscheid was. De auteur stelt, dat het onderscheid tussen Vader en Zoon slechts op dit momenten ter sprake komt wanneer enig verschil aan het licht treedt. Maar het komt dan toch wel ter sprake!

Verder is er nog het moeilijke punt van de uitsluiting uit de synagoge in Joh.9. Verschillende m m - m zeggen, & deze maatregel in de tijd van Jezus nog niet kan hebben bestaan. Zover waren Jezus en zijn discipelen én de joodse synagoge op dat moment nog niet van elkaar verwijderd!

Van Houwelingen schrijft dan, dat het meer een tijdelijke bui-ting betrof, een incidentele maatregel, informeel toegepast voorafgaand proces (211).

Mijn vragen zijn deze: wat is tijdelijk? Betekent dat in & geval, dat de Christus-belijdenk moet worden herroepen, voordat de ban ongedaan wordt gemaakt? Wat is incidenteel? Klinken de woorden "indien iemand" uit Joh.9:22 niet heel algemeen? En als het om een proces gaat: wat voor proces moet er nog worden gevoerd, als iemand in het publiek zegt dat Jezus uit Nazaret de Messias is?

Verder zit ik dan ook nog met Joh.16:2. Waarom wordt de blindgeborene wel uit de synagoge gebannen en gebeurt dat blijkbaar met Jezus' eigen discipelen niet? Van Houwelingen km dan wel zeggen, dat het eerste gevaar (van uitsluiting uit de synagoge) inmiddels al realiteit was, maar vooral uit Joh.16:4 leid ik af, dat verwijdering uit de synagoge voor Jezus' twaalf discipelen op dat moment nog toekomst is.

Om in dit verband nog één ding te noemen:

Wat moeten wij met Joh.20:22: "En na dit gezegd te hebben, blies Hij op hen en zeide tot hen: Ontvangt de heilige Geest."

U begrijpt het probleem: wordt de Geest niet pas op het Pinksterfeest uitgestort?

Nu legt Van Houwelingen de nadruk niet op de werkwoordsvorm

van 'Ontvangt' (tegenwoordige tijd), maar op de inhoud van werkwoord. De Geest moet ontvangen worden. De uitspraak van Jezus is een profetische tekenhandeling. De vervulling daarvan volgt nog. Zelf zit ik dan met het probleem, dat het evangelie mijns inziens nergens aanleiding geeft om op dat, ontvangen van de Geest zo'n & delijke nadruk te leggen en dat ik, al lezend wat er staat, niet anders begrijp dan dat de elf discipelen op dat moment van hun Meester de Geest krijgen.

Kortom, na het lezen van Van Houwelingen's commentaar blijven er Zijn oplossingen voor een paar saillante problemen bij de uitleg van Johannes bevredigen niet echt.

Verschil in cultuur

Als we dan nu stuiten op de verhouding tussen het evangelie van Johannes en vandaag, moet mij van het hart dat de schrijver toch te weinig aandacht geeft aan het verschil in cultuur tussen toen en nu.

Zo zegt hij naar aanleiding van Joh.1:1: "God deed er niet voor eeuwig het zwijgen toe. Hij communiceert (43)."

Mijns inziens moeten wij bij Joh.1:1 v. ter vergelijking eerder denken aan het machtswoord van een oosterse monarch dan aan de communicatie tussen de westerse mensen, die wij vandaag zijn. En als het gaat om Q vraag uit welke hoek de wind waait (93), denk ik dat wij niet kunnen vergeten dat wij daar dankzij de ontwikkeling van de meteorologie vandaag meer van afweten dan Nicodemus.

Rigoreus

Verder vraag ik mij nog af, of de gedachte aan allerlei polemiek bij Johannes niet wat te rigoreus wordt afgewezen.

De ontkenning van Johannes de Doper in Joh.1:20 is heel opvallend geformuleerd. Van Houwelingen verklaart deze uitvoerigheid niet

echt (63). Is het werkelijk onmogelijk, dat de evangelist Johannes hierbij volgelingen van Johannes de Doper op het oog heeft of komen wij in Hand.19 echt de allerlaatsten daarvan tegen? En is het niet wat te stellig om te beweren, dat er in heel het verhaal van de kruisiging geen spoor van anti-docetische tendensen is? Zou Joh.19:34,35 dan niet in elk geval het enige spoor kunnen zijn?

Kortom, het is fijn dat de auteur waakt over de Schrift, dat hij erop kt dat de verschillende onderdelen daarvan niet tegen elkaar worden uitgespeeld, dat hij de boodschap van de Bijbel voor vandaag niet wil laten devalueren met behulp van allerlei culturele invloeden en achterliggende polemieken.

Dit blijft een noodzakelijke opdracht.

Maar je moet daarin*krampachtig zijn. Tenslotte is het Woord van God zelf krachtiger dan de meest

***W**
loog!

Vragen over exegeses

Bij iedere commentaar komt het voor, dat je van mening verschilt met de schrijver over een aantal concrete exegeses of daar in elk geval vragen bij hebt. Dat is onontkoombaar w dat is ook nu het geval. Toch geef ik er graag iets van door. Ik heb vragen over de uitleg van Joh.6:44 v.: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, M trekke." & Van Houwelingen zegt daar dit over: "Van zichzelf is de Godsgezant kennelijk voor menigeen niet attractief genoeg;

Men voelt zich niet direct tot Hem aangetrokken. De Vader, die eerst al zijn zoon gezonden had, moet vervolgens de mensen nog tot geloof in Jezus bewegen." Hieruit krijg ik de indruk, dat deze activiteit van de Vader duidelijk iets anders is dan de activiteiten van de Zoon (158). Verderop blijkt dat toch niet helemaal de bedoeling?

God geeft bij monde van de **Zoon** **onderricht** over zichzelf (159).

Maar wat moeten we dan met het niet attractief zijn van Jezus en met het woord vervolgens (zie boven)? Naar wie trekt God toe, naar zichzelf of naar **zijn Zoon**? Het wordt **mij** niet helder.

Ook zit ik met de exegese van de teksten over de heilige Geest (de **Paracleet**). Waarom wordt Hij in plaats van een **andere** Helper (Trooster) een **extra** Helper (297 v)? Inderdaad laat Jezus na zijn hemelvaart **zijn** discipelen op **aarde** niet alleen. Vanuit de hemel doet **Hij** wat op aarde van Hem gevraagd **wordt** (298, vgl. Joh. 14:14). Maar de activiteit van de Geest die Johannes beschrijft, is echt alleen een lerende activiteit. **Hij** wordt in dit evangelie niet in verband met wonderen genoemd.

Ook wordt het onderscheid tussen de tijd **vóór** en die na Pinksteren mijns inziens **wat** vervaagd. Alsof de discipelen ook al deel hebben aan de Geest zoals die tijdens Jezus' aardse leven op Hem is (299). Ik zie nergens, dat het evangelie over een dergelijk **deelhebben** spreekt. Volgens mij leest Van Houwelingen dit zelf in Joh. 6:68,69 in (165: "Ze voelen zich aangesproken door zijn taal van eeuwig leven, **beïnvloed** door zijn **zalving** met Gods Geest"). Wel lees ik in Joh. 7:39 iets anders: "de Geest was er nog niet, omdat **Jezus** nog **niet verheerlijkt** was."

Verder vind ik het niet vreemd om te **lezen**, dat de **Geest** steeds heeft meegeluisterd toen Jezus (op aarde) aan het woord was, maar wel dat Hij **Hem** aandachtig blijft volgen als **Hij** in de hemel is. Wordt met "het mijne" uit Joh. 16:14,15 niet gewoon bedoeld **Christus'** woorden en daden die Hij **dan** inmiddels gezegd en gedaan **hééft**? Jezus belooft toch ook **aan** zijn discipelen, dat de Geest hen zal leren en hen **te** binnen **zal** brengen **d** wat Bij hen gezegd **hééft** (1426). **En als het** over de toekomst gaat, dan **betrek Van** Houwelingen dat terecht op **zijn** lijden en sterven, die op dat moment

nog toekomst zijn (323). (Vgl. ook 3:34 v.; 17:8.)

Je krijgt haast de indruk, dat de heilige Geest teveel in de schaduw van **Christus** komt te staan. **Is** hier misschien debet aan, dat er onder ons wel eens te weinig aandacht **geschonken is** aan de **persoon** en het werk van God de heilige Geest? Ook is het mij niet duidelijk wat het **betekent**, dat de Geest de onderwezen leerstof in een later stadium nog eens met de discipelen zal doornemen en herhalen (304).

Niemand kan alles tegelijk.

Het boek van P.H.R. van **Houwelingen** vestigt de indruk, dat de schrijver een goede **geleerde** én een goede dominee is.

Toch is er ook een duidelijk onderscheid tussen die beide **functies** en deze kunnen niet **altijd worden** gecombineerd.

Zo vind ik bepaalde **vormen** van taalgebruik eerder **verwarrend** dan verhelderend, bv. Zulke mensen hebben de wind mee (94)!

De Zoon wordt in de hemel bevorderd tot meerdere heerlijkheid (305). Het verhaal **van** Jezus wordt vervolgd door zijn eigen Geest (318)!

Achtereenvolgens: **Wedergeboorte** is een goddelijk wonder. Het punt **van** vergelijking is niet alleen de kracht die daarin werkt, maar ook het wonderlijke ervan, voor ons ongrijpbaar, afkomstig van God. Maar als mens kun je redelijk voorspellen, dat je bv. op de terugweg de wind mee zult **hebben**.

De glorie die de Zoon ontvangt bij zijn Vader is niet te vergelijken met **wat** een **gelovige** na **zijn** sterven in de hemel overkomt. De glans van Jezus op aarde was **ook** al goddelijk (Joh. 1:14; 2:11).

En de heilige Geest vertelt niets nieuws!

Ook is het een te grote opgave de **uitleg van** een moeilijke tekst als Joh. 6:44 v. te **willen** combineren met pastoraat aan theologen en als de lezer eerst moet gaan nadenken **over** de betekenis van een vergelij-

king en over de reden waarom hij wordt **gebruikt**, is deze vergelijking eerder lastig dan nuttig ("de ontbindende voorwaarde van **zijn** dood, 258; "Jezus op kerkvisitatie bij de apostelen", 398).

Conclusie

Het **commentaar** van dr. P.H.R. van Houwelingen op Johannes getuigt van een hartelijk geloof dat de schrijver ontving in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), van een **wetenschappelijke** opzet en van een pastorale bewogenheid.

Het combineren van deze drie zaken is de kracht van de auteur, maar tegelijk ook wel een beetje zijn zwakte.

Overigens: ik **feliciteer** hem van **harte** met dit karwei, want dat is het! Dat hoeft ik niemand meer uit te leggen.

En verder beveel ik het boek van harte aan aan mijn collega's die het nog niet hebben, aan andere lezers van dit blad die wel eens wat meer willen dan een **'korte'** verklaringen aan verenigingen en **bijbelstudie**-kringen, die het met name ten behoeve van de inleiders kunnen opnemen in hun bibliotheek.

N.a.v. Dr. P.H.R. van Houwelingen, *Johannes. Het evangelie van het Woord*. (Commentaar op het Nieuwe Testament. Derde serie (geredigeerd door Prof. Dr. J. van Bruggen). Afdeling evangelien). Uitg. Kok Kampen 1997, 478 blz.

Overige literatuur: C.K. Barrett, *The Gospel according to St. John. An introduction with commentary and notes on the Greek text*, Londen 1960; R.E. Brown, *The Gospel according to John. A new translation with introduction and commentary*. (The Anchor Bible). Vol. I, II, New York, 1966, 1970. H.N. Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes. Proeve van een theologische exegese*. Dl. 1, 2, Kampen 1987, 1992. R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium* (Herders theol. Kommentar zum NT) I, II, III. Teil, Freiburg resp. 3e dr. 1972, 1e dr. 1971, 3e dr. 1976.

Ds. T.S. Huttenga is predikant van de Gereformeerde Kerk van Groningen-West.

MARNIX'

PLEIDOOI VOOR

CHRISTELIJKE VRIJHEID

L.E. Leeftink

K
kerkgeschiedenis

Marnix van Sint Aldegonde wordt geroemd om zijn veelzijdigheid. Terecht wordt hij door velen beschouwd als een van de drijvende krachten achter de vorming van het Nederlandse gereformeerde kerkverband. Daarbij is het merkwaardig, dat men over zijn gedachten en ideeën met betrekking tot kerkelijke vraagstukken vaak nauwelijks iets vermeldt. Toch heeft Marnix bij diverse gelegenheden uitvoerig zijn visie op een aantal kerkelijke zaken kenbaar gemaakt.

In dit artikel vragen we aandacht voor twee uitvoerige brieven, die Marnix in 1568 en 1569 heeft gestuurd aan zijn vriend Pieter Carpentier, ouderling van de Nederlandse vluchtelingengemeente in Londen. Daar was een meningsverschil over de binding aan kerkenraadsbesluiten geweldig geëscaleerd.

In zijn twee brieven waarschuwt Marnix scherp tegen het gevaar van menselijke heerschappijvoering in de kerk. Hij pleit onomwonden voor christelijke vrijheid in middelmatige zaken. Een kerkenraad mag het geweten van de gelovigen niet binden aan regels die niet op Gods Woord gegrond zijn.

raad in maart 1568 een 27-tal artikelen op die handelden over de christelijke vrijheid, de bevoegdheid van de kerkeraad en het gezag van de burgerlijke overheid.² De kerkeraad stuurde deze artikelen ter goedkeuring naar verschillende kerken, waaronder Genève en Emden. Daarna wijzigde men in Londen op advies van Genève de 27 artikelen in 32 stellingen. Die liet de kerkeraad in september 1568 in het Latijn, het Engels en het Nederlands verschijnen met & bedoeling de artikelen streng te handhaven. Marnix heeft ook op dit 'artikkelschrift' gereageerd. Hij was d van plan om naar Engeland te reizen. De kerkenraad van Emden had hem gewaagd om daar mondeling de mening van de kerkenraad van Emden kenbaar te maken. De reis naar Engeland ging uiteindelijk niet door. Maar gestimuleerd door het verzoek van de kerkenraad en na ontvangst van de 27 artikelen heeft Marnix alsnog gereageerd. De kritiek van Marnix in zijn eerste brief van 19 september 1568 aan Pieter Carpentier is stukken scherper dan die van de andere kerken. Slechts zeven artikelen kunnen de toets der kritiek doorstaan. Op dit schrijven reageerde Carpentier op 13 november 1568. Hij zond de door Genève gewijzigde artikelen mee. Op 10 januari 1569 geeft Marnix in een tweede brief daar zijn commentaar op. De wijzigingen waren voor hem geen reden om zijn eerdere gevoelens te herzien.'

1. De aanleiding: de Wingense Twisten in Londen

In de Nederlandse vluchtelingengemeente te Londen ontstond in 1564 grote onenigheid over het gebruik van getuigen bij de doop.¹ Dit gebruik werd door & nieuwe predikant, Godfried van Wingen, met instemming van de kerkeraad verplicht gesteld.

Enkele diakenen protesteerden hier tegen. Zij vonden het een onschriftuurlijke en menselijke bepaling. De kerkeraad heerste volgens hen over de gewetens van de gelovigen. De kerkeraad zag hierin een aantasting van het ambtelijk gezag en wilde de gemeenteleden die dit standpunt huldigden onder tucht zetten. Om aan de geschillen een eind te maken, stelde de Londense kerke-

2. De inhoud van Marnix' adviezen

Marnix bekritiseert in zijn eerste brief in chronologische volgorde de 27 Londense artikelen. In zijn

tweede brief gaat hij in op de reactie van **Carpentier** en zet opnieuw breed uiteen, hoe hij vanuit de Schrift denkt over het **ambt** van de oudsten en de bevoegdheid van kerkenraad om regels te **stellen** in de gemeente. De gedachten van Marnix over de twee hoofdpunten waar het conflict in Londen om draaide, geven we hieronder thematisch weer.

2.1 De taak en de bevoegdheid van de ambtsdragers

Marnix beschouwt predikanten, ouderlingen en diakenen als dienaren van Christus. Zij ontvangen hun ambt rechtstreeks van Christus en voeren het **namens** Hem uit 'als *ambassaten des Woordts en uytdeelters der verborghentheden Godes*'. Zuiver gesproken is de regering van de gemeente niet aan de kerkenraad toevertrouwd, maar aan het Woord van God. **Alleen** Christus **en** niemand anders **is** het hoofd **van** en regeert over de gemeente. **Over** de bevoegdheid van de kerkenraad hadden **Van Wingen** e.s in de 27 **artikelen** het volgende geponeerd:

'In de **Kerk** van Christus ... is het Consistorie ... **hetzelfde** wat voor de burgerij de Raad is: en derhalve ... vertegenwoordigt ook de kerkenraad ambtshalve de **persoon** en den dienst **der** geheele gemeente' (Art. XV).

'Allen die ... zich **hardnekkig** en **oproerig** verzetten tegen de dienaren des **kerkenraads**, en hun niet **willen gehoorzamen** in de dingen, die niet strijdig zijn tegen Gods Woord ... moeten **als** openbare vijanden der Kerk ... worden aangemerkt en behandeld' (Art. XVI).

'De dienaren der **Kerk** hebben de **macht** en het gezag om ordinantiën en voorschriften te geven, en die ... – indien zij ten minste in de Heilige Schrift haren grond hebben – te handhaven en te beschermen tegen al wie ze veroordelen, afwijzen of overtreden' (Art. XVII).

'Ook hebben de dienaren der

Kerk ... de verplichting, dat **zij** Gods gemeente ... met **goede** wetten en verordeningen besturen, en tegen nieuwe verkeerdheden nieuwe **wetten** maken' (XIX).

Marnix' oordeel over deze artikelen is vernietigend: artikel 15 is ongerijmd en in strijd met de woorden van Christus; artikel 16 valt vanzelfsprekend met wat over **artikel** 15 gezegd is; artikel 17 is met recht een fundament voor de **roomse** tirannie; **en** artikel 19 komt geheel overeen met artikel 17.

Marnix ontkent ten **enemmale**, dat de kerkenraad net als de overheid **wetten** mag **invoeren**. De dienaren **hebben** niet als **ambt**, wetten voor te schrijven. Ze mogen slechts de **geboden** en inzettingen van God vaststellen en bepalen en **ze moeten** ervoor zorgen, dat men zich aan **Gods** wet houdt. Daarom hoeft de gemeente **zich** geenszins te houden aan alles wat de dienaren en ouderlingen bevelen. **Alleen** wanneer het **Gods** Woord betreft en wat daarmee onafscheidelijk verbonden is, is men **aan** hun inzettingen gebonden. Marnix beroept **zich** daarbij op Petrus. Die spreekt in 1 **Petrus** 5:2-3 over de positie van de hoeders van de kudde van God heel anders dan in 1 **Petrus** 2:13-17 over de plaats van koningen en overheden.

In **zijn** tweede brief gaat Marnix opnieuw **uitvoerig** op deze zaak in. Alleen Christus zelf is het hoofd van **zijn** gemeente. De ambtsdragers zijn aangesteld om de geboden en **wetten** van hun Meester bekend te maken en te handhaven. Daarbij mogen ze, **rekening** houdend met plaatsen, tijden en personen, bepalingen maken om de rust en de orde in de gemeente **te** bewaren. In dat geval is het **gezag** van de ambtsdragers gelijk aan het **gezag van Christus** en **kan** Paulus zeggen: 'Ik beveel **u, ja niet ik, maar** de Here' (1 Kor. 7:10).

Maar in zaken die de ambtsdragers niet direct uit hoofde **van** hun ambt

of uit Gods mond aan de gemeente voorhouden, mogen zij wel raad geven, **maar** niet gebieden. Anders heersen ze over de gewetens en treden ze in het ambt van Christus, hun Meester. Dat verbiedt Paulus bij eigen meningen. **Hij** maakt duidelijk onderscheid, als hij **zegt**: 'Ik **zeg dit, maar niet de Here, doch ik heb ook de Geest** van de Hem' (1 Kor. 7:25-40).

Kortom: ambtsdragers moeten er voor zorgen, dat de gemeente zich houdt aan het woord, de **geboden** en het verbond van Christus met gebruikmaking van kerkelijke **straffen** om **wanorde** en chaos te voorkomen. Maar **waar** dit **oogmerk** ophoudt, houdt **ook** de binding aan ambtelijke voorschriften **op**.

2.2 Het karakter van kerkelijke **m-gels** en **menselijke** voorschriften

Marnix benadrukt voortdurend, dat het niet tot de **bevoegdheid van** ambtsdragers behoort om bindende voorschriften aan de gemeente op te leggen in zaken, die niet direct uit **hun** ambt voortvloeien.

Juist op dit punt **had** de Londense kerkenraad een heel ander geluid laten horen:

'De christelijke vrijheid ... onderwerpt zich g **ame** **aan** alle **menselijke** **ordinantie** en aan de kerkelijke overheden naar het **voorschrift van Gods** Woord' (Art. II).

'In onverschillige dingen **ge**moedsbezwaar **te** maken, is ... **eene** **veroordeling** uitspreken tegen die dingen zelve en **tegen** hen, die ze **gebruiken**, ja tegen God zelve' (Art. V).

'Buiten het Woord van God om zich op het **geweten** te beroepen tegen de openbare kerkelijke ordeningen, ... of die op eigen gezag ... te verwerpen en af te schaffen, is **eene** daad van **meer** **dan onzinnige vermetelheid**' (Art. VI).

'De ordeningen der Kerk, ... **wat** haar **vorm** betreft aan menselijke **verandering** onderhevig, ... **zijn** toch, voor zoover **zij** het **geloof** en de liefde dienen en de orde en

eerbaarheid ten doel hebben, ... van goddelijke en hemelsche natuur, en in zoverre moeten zij ook de conscientie onderwerpen' (Art. VII).

Uitgebreid weerlegt Marnix deze opvatting. Kerkelijke voorschriften binden uit zichzelf op geen enkele manier de gewetens en kunnen nooit als eeuwigdurende inzettingen worden vastgelegd. Zoiets komt alleen het enige Woord van God toe. Als kerkelijke voorschriften zo geformuleerd zijn, dat ze niet veranderd kunnen worden, mag men ze niet navolgen, omdat ze tot een strik en een onverantwoord juk zullen worden. Mensen mogen niet heersen over de gewetens, behalve als hun bevel gegrond is op een gebod van God. Belangrijk bij elk kerkelijk voorschrift is het doel, dat ermee nagestreefd wordt. Wanneer men dat doel kan nakomen, zonder zich aan het voorschrift zelf te houden, is men daartoe niet verplicht. Anders wordt de christelijke vrijheid beperkt door menseelijke inzettingen.

Marnix licht dat uitvoerig toe met vele voorbeelden uit het Nieuwe Testament. Hij wijst op de volgende zaken:

* Paulus gebiedt, dat men God zal aanroepen met uitgestrekte handen en ontbloot hoofd. Zo gehoorzaamt men het gebod van God om met aandacht te bidden en orde en eerbaarheid in de gemeente te houden. Wanneer ik, zegt Marnix, met aandacht tot God bidden kan met een bedekt hoofd en zonder uitgestrekte handen, en toch de eerbaarheid en orde in de gemeente niet verstoort, voorwaar, ik ben aan m'n voorschrift verder niet gebonden, omdat ik het doel ervan nakom.

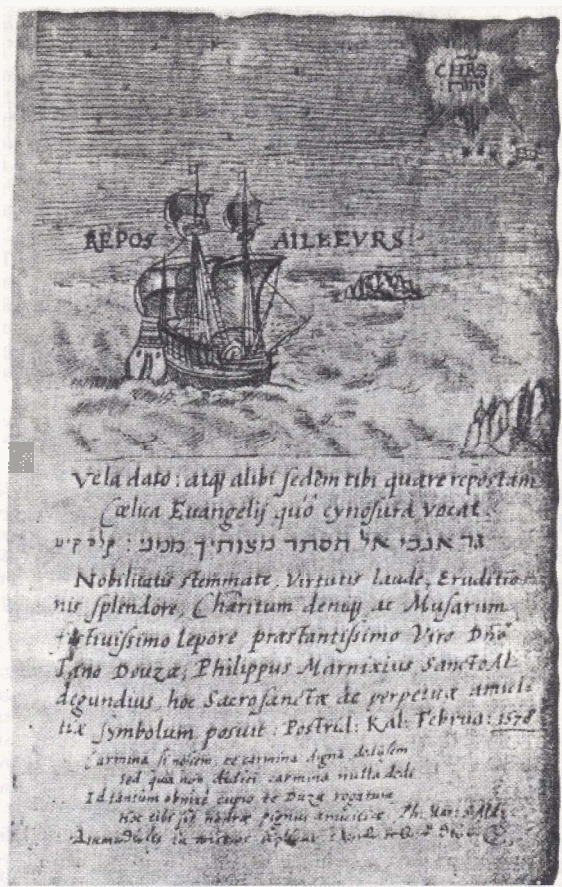
* De regel om aan een tafel te zitten bij de viering van het avond-

maal heeft als doel alle dingen ordelijk en stichtelijk te laten verlopen. Wie zich van de gezamenlijke maaltijd afzondert en ergens in een hoekje op eigen gelegenheid het avondmaal wil vieren, verbreekt en veracht de orde. Daarom is men aan die regel gebonden, niet op zichzelf ('want by God en gheldt niet oft ick stae oft sitte'), maar enkel vanwege het doel, waartoe het ingesteld is, namelijk de orde, die in een algemene zaak eensluidend geregeld dient te worden.

* Paulus schrijft voor, dat de vrouwen bij het bidden hun hoofd behoren te bedekken, 'ende noch tans zoude het der Christelijke vrijheyt teghen zijn, dat men alle natiën ende een yeghelijske byzonder daerin wilde verbinden alsoo of het anders nyet gheoorlooft en ware.'⁴

* In Handelingen 15 schrijven de apostelen voor, dat men zich moet onthouden van het verstikte en aan de afgoden geofferde vlees. Toch bond dat voorschrift de gewetens van ieder persoonlijk niet en het heeft ook niet altijd kunnen duren. Het werd slechts voor een bepaalde tijd ingesteld om samen de liefde en de eenheid te onderhouden en om ergernis te voorkomen.

Marnix staakt zijn gevoelens over de christelijke vrijheid met de volgende teksten: Hand. 15:10+28, heel Rom. 14, 1 Kor. 7:23, 1 Kor. 8, Gal. 3:25, Gal. 4:9-10 en Kol. 2:15-21. Ook laat Marnix zien, dat men over die dingen, die naar hun aard noch goed, noch slecht zijn, van mening kan verschillen. Paulus besneet Timoteüs wel en Titus niet, hoewel de zaak precies hetzelfde bleef. En men kan ergens een gewetenszaak van maken, waar God die niet maakt, zoals bij het eten van offervlees. Dan veroordeelt men God niet, zoals het vijfde Londense artikel stelt, maar gehoorzaamt Hem, ook al onthoudt men zich van wat goed is.

Marnix' handschrift in het Vriendenalbum van Janus Douza, gedateerd 2 februari 1578.

* Men kan zich niet afzonderen van regelingen, die gemeenschappelijk worden nagekomen, zoals de dagen en tijden waarop Gods Woord gepredikt, de sacramenten bediend, en gezamenlijke gebeden gehouden worden, zonder de orde te verbreken en scheuring in de gemeente te brengen.

In zijn tweede brief handhaaft Marnix zijn standpunt. Alleen wanneer de kerkenraad iets gebiedt wat door God geboden is of met dat gebod zo onafscheidelijk verbonden is, dat het er niet van losgemaakt kan worden, moet men zo'n voorschrift gehoorzamen. In andere gevallen voert een kerkenraad heerschappij over de gewetens. In Gods gemeente is dat niet geoorloofd. Marnix wijst ook op de funeste ge-

volgen van het zonder meer handhaven van kerkelijke voorschriften op grond van verschuldigde gehoorzaamheid aan de kerkenraad. In de eerste plaats komen de kerken weer onder een oud-testamentisch juk terecht. Het enige verschil is, dat de gebruiken van het Oude Testament door God zelf zijn ingesteld, terwijl in dit geval mensen menen gezag te hebben om geboden voor te schrijven.⁵

In de tweede plaats ontstaat er ergernis en @ de eenheid in de gemeente gevaar. Dat is volgens Marnix niet de schuld van de gemeentelieden, die van hun vrijheid gebruik maken. Nee, die ergernis wordt veroorzaakt door hen, die vanwege hun positie en gezag de mensen in vrije zaken willen binden.⁶ Zij brengen de gemeente onder een ontoelaatbaar juk. Omdat het in Gods gemeente niet is toegestaan, dat personen heerschappij voeren, is men verplicht, daartegen te protesteren. Marnix haalt hierbij opnieuw als voorbeeld Paulus aan. Die hield zich aan de besnijdenis zolang men die uit zwakheid eiste en besneed Timoteüs. Maar toen men het als een gebod op wilde leggen, weigerde hij Titus te besnijden en hield geen rekening met de ergernis, die uit dat gedrag voortvloeide, omdat de ergernis ontstond door hen, die de besnijdenis als noodzakelijk wilden opdringen.

Kortom, in middelmatige zaken moet men zodanig handelen, dat de christelijke vrijheid, die Jezus Christus voor zijn gemeente met zijn bloed verworven heeft, gehandhaafd blijft. Met het opstellen van nieuwe artikelen moet men voorzichtig zijn, vindt Marnix. Want schriftuurlijke artikelen mogen alleen dienen tot meerdere verklaring van het goddelijke Woord. Daarom kan met er niet al te veel van opstellen. Anders, vreest Marnix, zullen de geboden, die wij willen opleggen en met geweld doorvoeren, tot strik voor onze nakomelingen worden.

2.3 Marnix' drijfveer: de regel der liefde

Aan het begin van zijn eerste brief geeft Marnix al aan, wat zijn belangrijkste motief is om zijn vriend Carpentier deze adviezen te schrijven: Gods Woord is ons niet gegeven is om ons eigen gelijk te halen en om iedereen, die het niet met ons eens is, te verachten. Integendeel, als we ons willen laten regeren en sturen door het Woord van God, moeten we beseffen, dat daarin de liefde, de eenheid en de vrede het eerste en het laatste is, wat ons wordt opgelegd. Dat is de manier, waarop we in de gemeente met elkaar o m . ~

3. De reikwijdte van kerkelijke uitspraken

De waarde van Marnix' adviezen is met name gelegen in zijn waarschuwing tegen menselijke heerschappijvoering. Dat gevaar wordt door Marnix scherp gesignaleerd en uitvoerig geanalyseerd: & christelijke vrijheid wordt aangetast als kerkelijke bepalingen naast of boven Gods Woord komen te staan. Prof. W. van 't Spijker vat de zienswijze van Marnix als volgt samen: 'De kerkregering dient niet om naast of buiten het Woord van God nog weer een gezagsinstantie te scheppen, maar integendeel enkel en alleen in de heerschappij van het Woord Gods te verzekeren.'⁷ Van 't Spijker betreft de uitspraken van Marnix op alle kerkelijke uitspraken, ook die van synodes. Op zich is dat niet helemaal terecht, want Marnix schreef over het gezag van kerkenraadsbesluiten. Toch zijn zijn opmerkingen ook voor de besluiten van meerdere vergaderingen van belang.

Geheel in de stijl van zijn leermeester Calvijn benadrukt Marnix, dat alleen Christus heerschappij mag voeren in zijn kerk. De ambtsdragers voeren slechts zijn opdrachten uit. Gods Woord is de enige norm in de besluitvorming binnen het kerkverband. Daaraan ontleenen kerkelijke besluiten hun gezag. In middelmatige zaken is uniformiteit

geen noodzaak, maar dienen de christelijke vrijheid en de kerkelijke eenheid gehandhaafd te worden. Zo wijst Marnix ons de schriftuurlijke weg tussen independentistische ongebondenheid en menselijke heerschappijvoering in de kerk.

⁵ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de Wingense Twisten J.F.G. Goeters, *Der Weseler Konvent niederländischer Flüchtlinge vom 3. November 1568*, in *Weseler Konvent 1568 - 1968*, Düsseldorf, 1968, pag. 96-104 en A.A. van Schelven, *De Nederduitse vluchtelingenkerken der XVIe eeuw*, 's-Gravenhage, 1908, pag. 152-178 + bijlagen. Ook W. van 't Spijker geeft een goed overzicht in zijn artikel 'Onderweg naar een kerkverband' in: *Theologia Reformata XVIII* (1975), pag. 5-20.

⁶ Deze artikelen zijn in het Nederlands opgenomen door G. Tjalma, *Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde*, Amsterdam, 1896, pag. 90 w. en J.J. van Toorenenbergen, *Philips van Marnix van St. Aldegonde. Godsdienstigw kerkelijke geschriften*, deel 1, 's-Gravenhage, 1871, pag. 547 vv. De citaten in dit artikel komen uit Tjalma.

⁷ De brieven zijn uitgegeven door Van Toorenenbergen, a.w., pag. 135-182. De brieven zijn ook te vinden in Aloïs Gerlo en Rudolf de Smet, *Marnix Epistulae* (De briefwisseling van Marnix van Sint-Aldegonde. Een kritische uitgave), Paris I, Brussel 1990, pag. 45-62 en 74-87.

⁸ Vanaf de Reformatie wordt er dus al zeer verschillend gedacht over de reikwijdte van het bidden of profeteren 'met gedekten hoofde' en de precieze betekenis van de woorden 'een macht op het hoofd hebben vanwege de engelen'. Alleen al daarom zou men zeer voorzichtig moeten zijn om op grond van één exegese bindend voor te schrijven hoe men in de zondagse eredienst gekleed moet gaan en daar zelfs de sanctie van afhouding van het Heilig Avondmaal aan te verbinden.

⁹ Over de gebruiken van het Oude Testament zegt Marnix op nuchter-gereformeedwijze, dat ze slechts voor de goede orde en de sierlijkheid van de dienst aan God zijn ingesteld: 'want dat men wilde segghen datter vele diepe verborghen mysterien onder schuylden, is al te blau.'

¹⁰ Marnix verwijt de predikant en de ouderlingen, dat zij de moeilijkheden in Londen veroorzaakt hebben. Zij hebben buiten Gods Woord om, onder het mom van ordelijkheid, hun eigen voorkeur als noodzakelijk gebod ingevoerd. Zo hebben zij zich de macht toegekend om wetten en voorschriften in de kerk van God te mogen maken naar hun goeddunken. In plaats van voorgangers zijn zij heersers geworden over de kudde.

¹¹ W. van 't Spijker, *Stromingen onder de reformatorisch gezinden te Emden*, in D. Nauw e.a. (red.), *De synode van Emden 1571 - 1971*, Kampen, 1971, pag. 64/65.

Drs. L.E. Leeftink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zaamslag

KOERS EN AANPAK VAN DEPUTATEN KERKMUZIEK

A.L.Th. de Bruijne/G.J. van Middelkoop

LITURGIE EN GEMEENTE

Met ds. C. van den Berg, mevrouw A. de Heerde Jong (muziekdeskundige) en drs. H. Kisteman (leraar Nederlands) spraken wij over het werk dat zij met anderen deden in het deputaatschap kerkmuziek na de synode van Berkel 1996. In het eerste deel van ons gesprek wilden we een helder beeld krijgen van wat deputaten hebben gedaan. Dit artikel schetst dat beeld.

Volgende week komen meer kritische vragen aan bod waarover we hebben doorgepraat.

Deputaten kerkmuziek boden eind vorig jaar de kerken 255 gezangen aan, geselecteerd uit het Liedboek voor de Kerken. Ze stelden de kerken voor deze gezangen te gaan beproeven, eventueel ook in de eredienst. Deze stap heft nogal wat opzien gebaard. De kerken reageren heel verschillend. In de pers waren kritische reacties te lezen. Woord en Wereld gaf een katern uit waarin de heer en mevrouw Vreugdenhil het lied tegen het licht houden. Hoe is dit allemaal zo gekomen?

In opdracht van Berkel

Ds. Van den Berg: Allereerst is het erg belangrijk wat het studiedeputaatschap eredienst heeft gedaan dat te Ommen is benoemd en dat aan de synode van Berkel heeft gerapporteerd. In hun rapport staat ook een vrij uitgebreid hoofdstuk over gezangen, waarin de zaken grondig zijn doorgesproken. Voor mijn gevoel zijn daar grondlijnen getrokken en koersen aangegeven die ook aan Berkel zijn voorgelegd, grondlijnen in de geest van: die

kant moet het op, werk in die richting verder. Als mensen dus vragen en problemen hebben, moeten zij zich realiseren, dat daar de trein op het spoor is gezet.

In de tweede plaats moet je kijken naar de houding die Berkel heeft ingenomen ten aanzien van dit rapport. Het eerste wat de synode gezegd heeft, is dat het bewuste deputaatschap zijn werk goed heeft gedaan, dat er gedegen werk is geleverd. En in de besluittekst wordt eigenlijk voortgeborduurd op wat het studiedeputaatschap inhoudelijk aan de synode heeft aangereikt.

Met dat gegeven is het nieuwe deputaatschap kerkmuziek aan het werk gegaan. Als je goed naar de opdrachten van de synode kijkt, dan zie je dat er een enorme hoeveelheid werk aan ons is toevertrouwd. De opdracht is heel veelzijdig en breed. Ik denk bij mezelf: het kerkvolk heeft amper voor ogen gehad wat er allemaal ging gebeuren op dit gebied. Maar het stond er wel. En daar wil ik duidelijk op attenderen.

Als je vervolgens het beleid onder de loep neemt dat deputaten kerk-

muziek voor zichzelf hebben vastgesteld, dan kunnen wij niet anders zeggen, dan dat dit naar onze overtuiging duidelijk aansluit bij wat de synode ons heeft opgedragen: 'zo spoedig mogelijk te werken naar een royale bundel'. Daarbij was ook duidelijk een spoor gewezen: zoek aansluiting bij de ontwikkeling naar het Liedboek 2000.

Het eerste resultaat waarmee deputaten nu naar de kerken zijn toegegaan kan voor velen misschien, een beetje overtrokken gezegd, als een donderslag bij heldere hemel zijn overgekomen, misschien verrassend of overrompelend zijn. Maar als je de dingen vanaf het begin nagaat en weegt, dan zeg je – bij alle kritische vragen die je stelt en ook mag stellen – het spoor wat is uitgezet en de aanzet die is gegeven liggen toch in de lijn van de verwachting.

Beeldvorming en communicatie

Ds. Van den Berg: April 1997 hebben we een eerste brief gestuurd aan de kerkenraden, met de boodschap dat we niet op tijd klaar kwamen met ons eerste aanbod en ook gezegd waarom. December 1997 stuurden we toen een tweede brief naar de kerkeraden met een lijst van 255 gezangen en een verantwoording waarom we op het spoor van het Liedboek zijn gaan zitten – met daarbij ook nadrukkelijk de opmerking dat het voor ons de eerste fase is. Verder dat wij bij ons selectiewerk gebruik hebben gemaakt van de drie criteria die het vorige deputaatschap had geformuleerd: schriftgetrouwheid, dichterlijke en muzikale kwaliteit. Daarbij stond wat ons betreft het criterium van

het schriftuurlijk verantwoord zijn bovenaan. We hebben dan ook aan de kerken gevraagd voordelend te kijken. Zomer 1998 is nog een derde brief uitgegaan van ons deputaatschap waarin we Lebben geprobeerd in te haken op vragen die rezen en zo de gemeenten te helpen. Daarbij was een artikel van mevrouw De Heer gevoegd. Wij realiseren ons best dat er onvolkomenheden zijn. Als je achterom kijkt, kun je best zeggen: dat had je handiger kunnen aanpakken. Een grote vraag is of het allemaal wel is doorgedrongen tot de gewone man in de kerk.

Mevrouw De Heer: Op dit moment wordt er gepraat op verschillende golf lengtes. Wij kennen de voorgeschiedenis: wat is er op de synode gezegd, wat staat er in het studierapport. We zijn er voortdurend mee bezig, maar de mensen in het land hebben in het beste geval misschien het rapport gelezen, en de inhoud van onze brieven kennen ze niet. Dan ga je twee verschillende talen spreken, omdat je niet dezelfde voorkennis hebt. Daar zijn we al doende steeds meer achter gekomen. Het grootste deel van de onvrede die er is, is eigenlijk terug te voeren op onbekendheid met de achtergronden.

Er is nu veel onzekerheid, waarbij mensen zich afvragen: wat is dit nu allemaal? Je krijgt een kopgroep die vooroprijdt en dan een hele pms niets en dan het peloton. De heer en mevrouw Vreugdenhil schreven hun boekje om een discussie op gang te brengen. Onze medewerker Smelik zegt dan, dat die discussie al vanaf 1993 loopt. Maar je kunt de vraag stellen: tussen wie loopt die discussie dan helemaal? Zijn de brieven van deputaten bij de kerkenraden blijven hangen?

De heer Kisteman: Soms bleef het hangen in een liturgiecommissie. Dat heeft er ook mee te maken, dat de verschijning van de bundel veel langer heeft geduurd dan we had-

den verwacht. Mevrouw de Heer: Ik denk dat het ook eigen is aan een proces als dit. We kunnen moeilijk verwachten dat iedereen even diep in de materie zit als wij. Informatievoorziening is dus uiterst belangrijk, dat zien wij heel goed en daar hebben we ook vanaf het begin aan gewerkt. Maar er is geen medium dat iedereen bereikt. We kwamen tegelijk met de publicatie van de lijst van geselecteerde liederen met een themanummer van Eredienst, en daar stond veel in, vooral praktische handreikingen. Als vervolg daarop wordt in elk nummer van dit blad een aantal gezangen van korte achtergrondinformatie voorzien. Maar niet iedereen leest Eredienst. De Reformatie publiceert de serie Lied van de Week en komt nu met deze interviewreeks. Maar ook niet iedereen leest De Reformatie. Met die realiteit hebben we gewoon te maken. Op dit moment zijn we samen met de Werkgroep Eredienst bezig met de organisatie van een congres dat in maart 1999 zal plaatsvinden. Zo hopen we opnieuw een grote groep mensen te bereiken. Ik denk dat het uiterst belangrijk is om structureel aan voorlichting te werken, want daar hebben de kerken recht op.

Samenvattend zegt u:

- de wagen die leven moeten we in de eerste plaats stellen over de synode; die heeft de zaak op deze rails gezet en deputaten hebben volgens hun opdracht gehandeld; het deputaatschap heeft niet allerlei eigenzinnige dingen gedaan maar was gestuurd met de boodschap het zo te dom;
- we zijn nu niet in geslaagd dit zo te communiceren met iedereen als we wel hadden gewild; daarvoor krijg je, dat mensen er nu pas over gaan nadenken en zich afvragen wat er allemaal gaande is, terwijl deputaten zeggen: die zaken zijn al een hele poos geleden bepraat.

Waarom gekozen voor het Liedboek?

We willen nog even doorpraten over de keuze van het deputaatschap voor het Liedboek. U zegt: ook dat ligt in de lijn van het besluit van de synode van Berkel. Zij wees het spoor om ook aansluiting te zoeken bij de ontwikkeling naar het Liedboek 2000. Kunt u er nog meer over zeggen?

Mevrouw De Heer: De opdracht van Berkel was erg omvangrijk. Het is bij zo'n groot terrein heel belangrijk dat je je start weloverwogen maakt. Wij hebben toen gekozen voor het Liedboek. Toen we als kerken rond 1973 besloten niet mee te doen met het Liedboek en een eigen weg te zoeken, hebben we ons in zekere zin in een isolement geplaatst. Dat had allerlei goede bedoelingen, het is ook wel te begrijpen, maar achteraf gezien – en dat is in het studierapport heel uitgebreid beschreven – had dat meer met de tijdgeest van het zuilendenken te maken dan dat het weloverwogen besluiten zijn geweest als het gaat om de inhoud van het Liedboek. Anders hadden wij nu onmogelijk 255 gezangen kunnen voorstellen. Nu hebben we een heel bewuste keuze gemaakt: als wij kunnen, moeten wij weer aansluiten bij de hoofdstroom van het kerklied in Nederland.

Ds. Van den Berg: De argumenten waarom we gekozen hebben voor het Liedboek staan duidelijk in onze brief van december 1997:

- de opdracht geeft er aanwijzingen voor
- het is een schitterende verzameling van liederen door de eeuwen heen; het ligt voor de hand daarvan te profiteren en daarmee aan de slag te gaan
- bij het ontstaan van het Liedboek zijn & liederen al grondig bekeken op hun dichterlijk gehalte en het muzikale aspect; ten aanzien van de schriftuurlijkheid kun je je vragen stellen, vandaar

dat wij ons daarop hebben toege-
spitst.

Op grond van deze argumenten
hebben wij na enkele vergaderin-
gen besloten, dat we ons voorlopig,
in deze fase, beperken tot het Lied-
boek,

Mevrouw De Heer: We wilden met
deze start een weloverwogen lijn
uitzetten voor de toekomst.

Kritische vragen over de beperking tot het Liedboek

*Toch leven er in de kerken ook heel
wat vragen over deze beperking tot
het Liedboek.*

Mevrouw De Heer: Er zijn mensen,
die een heel andere verwachting
hadden van een uitbreiding van
onze gezangsbundel. Zij dachten
aan liederen van Troost, uit de
E&R-bundel, of van Ria Borkent.
Dan blijkt dat wat er komt er heel
anders uit te zien en dat roept inder-
daad vragen op.

*Als we kijken naar de criteria: Ber-
kel heeft er een aantal neergezet;
deputaten hebben daarmee verder
gewerkt, met een bepaald accent;
in de praktijk leidde dat dan tot het
spoor van het Liedboek. Is er nu
nog een ruimte of een bepaalde
plek voor die mensen die E&R-lie-
deren of heel andersoortige liede-
ren willen? Zouden die mensen nog
ergens in de discussie kunnen parti-
ciperen of moet dat via de kerken
op de volgende synode komen?*

Ds. Van den Berg: We hebben daar
in ons deputaatschap nog niet over
gediscussieerd, terwijl we best aan-
voelen: dat wordt niet gemakkelijk.
Maar als deputaatschap hebben we
daarover nog geen standpunt inge-
nomen.

Mevrouw De Heer: Hoe het verder
zal gaan, hangt af van wat de syno-
de van Leusden zal zeggen, maar
ook van de vraag hoe het gaat met
het deelnemerschap in de ontwik-

kelingen van het M b o & 2000.
Ook in die kringen spelen discus-
sies over het opwekkingsrepertoire.
Die discussie moet er ook bij ons
wel komen, al is er in het recente
verleden al heel wat over gezegd,
bijvoorbeeld in het studiedeputaten-
rapport. Je kunt immers niet over
de toekomst van het kerklied spre-
ken zonder daarover te praten, om-
dat bepaalde groepen dat het reper-
toire vinden en je niet kunt zeggen:
'dit valt bij ons buiten de boot',
zonder daarvoor argumenten te ge-
ven. Maar dat wordt geen gemak-
kelijke discussie.

*Maar is het niet zo dat in de geko-
zen criteria al stieken voorbeslis-
singen zitten over de vraag of melo-
disch, maar ook poëtisch bepaalde
soorten liederen wel kunnen? Zul-
ken mensen zo'n voorbeslissing niet
voelen en zich erdoor gekapitteld
voelen? Zo van: jullie smaak of
war jullie graag willen, dat valt niet
binnen onze criteria?*

Mevrouw De Heer: We hebben
hier te maken met twee heel ver-
schillende sporen en tradities. De
traditie van het kerklied, die ook in
het studierapport naar voren komt,
heeft 20 eeuwen achter zich en is
nog altijd levend en actueel. En
dan komt daar vanuit een hele an-
dere hoek een nieuwe richting die
qua stijl aanhaakt bij de amuse-
mentsmuziek en die sommige
mensen daarom heel erg aan-
spreekt. Die stijl komt zo langza-
merhand ook de kerk binnen. En
zo ontstaat er een spraakverwar-
ring. Moet je deze muziek gaan
bekijken vanuit dezelfde criteria of
moet je nieuwe criteria formule-
ren? Moeten we de hele positie
van de muziek in de eredienst gaan
herzien? Is het alleen een kwestie
van smaak of is er op Bijbelse
gronden meer over te zeggen? De
criteria waar wij van uit gaan, ko-
men voort uit studie van de Bijbel
en ze staan in een lange traditie. Er
komt bij die discussie ontzettend
veel kijken. Iets vergelijkbaars
speelt zich momenteel af in de mu-

ziekwetenschap ten aanzien van de
popmuziek. Ook daar vraagt men
zich af of men zijn denken over
muziek moet aanpassen als het om
die stijl gaat. Ik vermoed, dat er
ten aanzien van het opwekkingsre-
pertoire en de traditionele kerkmu-
ziek iets dergelijks zal gaan gebeu-
ren.

*Het criterium schriftgetrouwheid
komt vooral naar voren in de dis-
cussie met die mensen die wantrou-
wen hebben ten opzichte van de
inhoud van gezangen. De twee m-
dere criteria – de dichterlijke en
muzikale waarde – worden beslis-
send in de discussie over wat voor
soort liederen er opgenomen zullen
worden. Voor het opwekkingsreper-
toire is dat het melodische. Het po-
etische speelt bij de liederen waar-
op de heer en mevrouw Vreugden-
hil wijzen uit Christelijke Gerefor-
meerde en Nederlands Gerefor-
meerde kring en die teveel recht toe
recht aan zijn en te weinig van het
niveau van het Liedboek om binnen
de criteria te passen. Ook deze be-
slissing is al een beetje ingebakken
in de huidige start met het Liedboek
op basis van deze criteria. Twee
stromen worden zo min of meer wat
verder weggeduwd.*

De heer Kisteman: Het is terecht
een verbinding te leggen tussen de
criteria en de keuze van het Lied-
boek. Het is veel minder waar-
schijnlijk dat we in de richting die
door het vorige rapport is uitgezet
bij E&R-liederen waren uitgeko-
men.

*Daar ligt dus ook een inhoudelijke
argumentatie voor de keuze van het
Liedboek. Als je de drie criteria
hanteert, die naast die van 1975
werden geformuleerd, kom je dus
ook op inhoudelijke gronden bij het
Liedboek terecht.*

Mevrouw De Heer: Juist de inhou-
delijke gronden hebben een veel
grotere rol voor ons gespeeld dan
de praktische.

Wat wilde Berkel nu precies?

Maar als je nu zegt: de synode heeft dat eigenlijk nog niet helemaal helder gemaakt; ze voelden wel wat voor de nieuwe criteria, maar dat moest allemaal nog verder uitkristalliseren; hebben deputaten dan niet een stap verder gedaan dan toen de gedachte was?

Ds. Van den Berg: Dan had het meer een studie-opdracht moeten worden; maar de opdracht was veel meer op resultaat gericht.

De opdracht om te kijken naar het Liedboek 2000 kun je ook heel technisch opvatten, zonder dat daar een keuze in is gedaan: we moeten vandaag minder kritisch staan tegenover het Liedboek, ga daarom kijken hoe ze daar bezig zijn; maar kijk tegelijk op andere plaatsen, waar men iets doet.

Mevrouw De Heer: Wij hebben dat niet zo geïnterpreteerd. We hadden anders kunnen interpreteren, maar dat lag niet voor de hand.

De gang van zaken in Berkel was vreemd: eerst leek de synode heel kritisch tegenover de voorstellen van het (vorige) deputaatschap, maar ze nam uiteindelijk besluiten die soms nog veel verder gingen dan wat was voorgesteld. Zijn er misschien besluiten genomen waar een aantal afgevaardigden zich in heeft kunnen vinden omdat ze zo breed waren?

Als je leest hoe in het (nieuwe) rapport de criteria worden verantwoord, dan zeggen deputaten eigenlijk: de vorige deputaten hebben dat bijzonder goed beargumenteerd en daar is niets meer aan toe te voegen. Had je toch niet meer de discussie moeten aangaan met de oudere criteria, de vroegere uitspraken van synodes, die nu overtroefd zijn door de nieuwe criteria? Deputaten interpreteren heel sterk de synode van Berkel naar het rapport, terwijl die synode dat rapport

bewust niet heeft aangenomen.

De heer Kisteman: Wij hebben gezegd: wat is de meest voor de hand liggende richting? De synode heeft een hoofdrichting aangegeven in een zekere aansluiting bij het Liedboek, daarnaast kunnen andere richtingen komen. Hoe dat moet, is een zaak die in de toekomst aan de orde komt.

De vraag is, of je de discussie over de criteria niet zou moeten overdoen in het licht van de andere criteria die ooit geformuleerd waren, gelet op de kennelijke aarzelingen in de synode om zomaar te zeggen: dit zijn de nieuwe criteria. Dat hebben ze niet gezegd, maar het een beetje vaag gehouden.

Mevrouw De Heer: Gaat een discussie over criteria niet heel makkelijk over de hoofden van het gewone kerkvolk heen? Wij hoeven ons niet opnieuw te confronteren met de oude criteria (want dat heeft het studiedeputaatschap al gedaan), maar we moeten ervoor zorgen dat de bezinning kerkbreed gaat plaatsvinden.

Ds. Van den Berg: De synode heeft de nieuw voorgestelde criteria voorlopig aanvaard. Dat geeft een zekere reserve aan, maar dat lag niet in gebrek aan vertrouwen. Door verdere studie en praktische uitwerking zou duidelijk moeten worden wat zij waard zijn.

Maar kan het ook zo zijn dat de deputaten nu voor het peloton van de synode uitfietsen? Heeft de synode een inhoudelijk keus gedaan voor het Liedboek?

Lopen deputaten niet de kans straks bij de volgende synode op onbegrip te stuiten? Of dat de synode zegt, dat u te ver beat gegaan, omdat ze toch nog niet met u instemt, dat een keuze van gezangen op dit soort gronden zou met en gebeuren?

Ds. Van den Berg: De keuze voor het Liedboek is een keuze van de

putaten, en niet een keuze van de synode van Berkel, dat is duidelijk. Maar het was wel in de lijn van wat daar aanvankelijk is gezegd, want het ligt in het rapport besloten.

De heer Kisteman: Bij de synode lag ook een aantal brieven met bezwaren tegen de toen voorgestelde 106 gezangen en de keuze voor het Liedboek daarin. We kregen de opdracht: confronteer je met die bezwaren, hoe zwaarwegend zijn die? in ons nieuwe rapport hebben we dit op hoofdpunten gedaan. Bevestigt deze confrontatie de gekozen richting of bestrijdt ze die? Onze conclusie was: ja ze bevestigt die. Omdat deze bezwaren nog moesten worden getoetst, zei de synode: ga voorshands met het Liedboek aan het werk.

Wat is kwaliteit?

De synode van Berkel gaf deputaten ook de opdracht een nadere formulering te geven van de selectiecriteria.

Wat deputaten nu gedaan hebben is zeggen: we houden het bij die formulering. We leggen uit waarom we nader formuleren niet nuttig vinden en we bespreken de kritische reacties. Maar je hebt niet uitgelegd waarom dan niet.

Ds. Van den Berg: We hebben het gevoel dat we qua formulering aan een grens gekomen zijn. Als je te veel vast gaat leggen, leg je jezelf onnodig aan banden.

Het tweede criterium luidt: 'een goed kerklied laat zich leiden naar vormgeving door liederen uit de Schrift; concreet betekent dit dat het volwaardige poëzie moet zijn'. In deze formulering zie je een verglijding van normativiteit. Niet alle liederen in de Bijbel zijn even poëtisch. Dat vraagt om enige onderbouwing. Er lijkt toch een nadere formulering of nadere doordenking nodig te zijn.

En verder: is alleen de kwaliteit van het Liedboek kwaliteit? In de

kring van Liedboek 2000 lijkt dat ook nog niet zo helder te zijn. Sommigen daar achten het mogelijk een Liedboek samen te stellen uit verschillende hoeken, terwijl deputaten lijken te menen: uit die hoek moeten we het niet hebben want dat is geen kwaliteit.

Mevrouw De Heer: Je moet beginnen met normatief denken en idealistisch denken; daarna gaan ook pragmatische dingen een rol spelen. ~~Da~~ zie je ook in de kringen rond Liedboek 2000. De bundels Zingend Geloven stonden eerst helemaal in de lijn van het Liedboek, maar vanaf bundel 4 probeert men voorzichtig ook iets in de richting van het opwekkingsrepertoire. Kennelijk heeft de praktijk de theorie ingehaald, in talloze kerken wordt meer van stenciltjes gezongen dan uit een officiële bundel. En die stenciltjes bevatten grotendeels eendagsvliegen. En daar zijn hele discussies over gaande. De opleiding tot kerkmusicus is onlangs helemaal anders opgezet; je schrikt bij de gedachte dat je voortaan ook met combootjes moet kunnen werken, Maar het is goed om te beseffen, dat hier wel allerlei idealen botsen, want aan de andere kant zijn het natuurlijk net zo goed idealen. Je kunt de vraag stellen: in hoeverre worden ook wij ingehaald door de praktijk of door de cultuur? Zijn wij als kerken in staat een eigen kerkmuzikale cultuur te behouden? Willen wij dat? Dan moeten we ons er ook voor inzetten en die praktijk de nodige aandacht en ruimte geven. In feite roept de praktijk al heel hoog om een afgewogen oordeel en dat afgewogen oordeel is er eigenlijk niet, beter gezegd: wordt niet door iedereen gedeeld.

De heer Kisteman: Wij willen graag een breed landschap van liederen. De fase waarin wij nu zitten is de vraag: wat is in dat brede rivierenlandschap nu de hoofdstroom? De fase waarin men in Liedboek 2000 zit, is dat de hoofd-

stroom is aangegeven in het bes - ~ Liedboek en dat zal ook in Liedboek 2000 zo blijven, maar de vraag is daar nu: zijn er naast die hoofdstroom ook nog andere zijstromen mogelijk? Maar bij ons is de vraag: wat is de hoofdstroom in het rivierenlandschap?

Mevrouw De Heer: En om goed over kerkliederen te kunnen praten, moet je die hoofdstroom meege- maakt hebben, erin gezeten hebben, weten waarom dit de hoofdstroom is en niet iets anders.

De heer Kisteman: Pas dan kun je eigenlijk de vraag goed aan de orde stellen: en welke varianten zijn er ook mogelijk?

Ja theorie kun je dat verhaal houden; maar zal het nog lukken om de kerken zich dat eerst eigen te laten maken en daarna nog weer sterk genoeg zijn om allerlei andere dingen a gaan doen? Zullen deputaten met een prachtige theorie wel overtuigingskracht hebben naar de kerken? Zijn we nog geneigd m door deskundigen te laten zeggen?

Mevrouw De Heer: Laten we gewoon eens lekker gaan zingen. Als zingen goed gebeurt, km het samenbindend werken en heel wat mensen voor zich winnen en meenemen. We moeten dan ook minder erover praten maar gaan zingen, ervaren wat zingen is, proeven hoe een lied werkt.

Als we dit deel van het gesprek samenvatten, kunnen we zeggen:

- deputaten kerkmuziek hebben gewerkt op het spoor dat zij zich door de synode gewezen zagen
- het is de vraag of dat bij iedereen helder is overgekomen
- de keuze die gemaakt is voor het Liedboek is meer dan een p g - matische keuze; ze heeft & mak- km met de criteria zoals deputaten die hebben opgevat en is inhoudelijk geladen.

Volgende week stellen we een aantal kritische vragen.

Nieuw uitgekomen

We kondigen hier kort enkele nieuw uitgekomen boeken aan. Mogelijk komt ons blad in een bredere bespreking op één of meer titels nader terug.

De brieven aan de Thessalonicenzen: Voor de gemeente verklaard door Dr. H. Scholten.

De brieven aan de Thessalonicenzen geven ons een indruk van het gewone gemeente- en geloofsleven van de eerste christengemeenten. Daarom zijn zij van waarde voor de gemeente van vandaag. De auteur preekte vele malen uit deze brieven. Uit deze preken is de verklaring ontstaan die in dit boek is opgenomen. Toelichtend en vertellend volgt de auteur de tekst van Paulus' schrijven en laat die voor de lezer opengaan.

Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 22,50 (120 blz.)

Geen beter leven dan een goed leven; over de kwaliteit van het bestaan door Prof. Dr. Ir. A. van den Beukel.

"Een gelukkige liefde, is dat normaal, is & serieus, heeft het nut?" Met die vraag besloot de auteur zijn afscheidscollege als hoogleraar natuurkunde aan de Technische Universiteit Delft. De tekst van die rede is in dit boek opgenomen. Daarin zet hij zich af tegen een soort "nuttigheidsdenken" en neemt hij het op voor de zuivere, fundamentele wetenschap als waarde op zichzelf, en voor wetenschappelijk onderwijs als vormingsinstituut in plaats van diploma-fabriek. Dat is ook de rode draad die door de mdere opstellen in dit boek loopt. Uitgeverij Ten Have Baarn, f 34,90 (223 blz.)

Kind in bijbels perspectief door Dr. H.J.J. Feenstra, H. Meijer en

Drs. G.F. Pels.

In dit nieuwe deeltje van de serie **Opvoeding en Onderwijs** is geprobeerd om antwoorden te geven op **vragen** als "Wat zegt de bijbel over het kind? Moet je het kind als geschenk van God inpakken of uitpakken?" **inhoud** van dit deeltje is van belang voor iedereen die geïnteresseerd is in opvoeding en onderwijs vanuit een bijbels perspectief.

Uitgave: GPC en Gereformeerde Hogeschool Zwolle, f 9,50 (64 blz.)

Zicht op een spoor van licht door T.D Bouma, B.S.

De meeste reformatoren laten uit afkeer voor de ontsparing van de scholastiek de middeleeuwen **onbesproken**. Deze studie **toont** echter aan dat **Faber Stapulensis**, een Franse filosoof aan het eind van de middeleeuwen, juist wel de bijbelse **vroomheid** uit de middeleeuwen in **zijn** werk en leven meebracht. Het boek is boeiende lectuur voor de historisch geïnteresseerde in de tijd van de overgang van middeleeuwen en renaissance.

Uitgeverij De Vuurbaak Barneveld, f 35,00 (120 blz.)

Pastorale zorg, theologie, differentiatie, praktijk, door G. Heintink.

Dit boek bevat het **ontwerp** van een theorie voor de praktijk van de pastorale zorg. De auteur zoekt aan de hand van **centrale** antropologische en theologische vragen het gesprek met theologiestudenten, pastores, en andere pastorale werkers over de identiteit van de pastorale arbeid, in relatie tot andere vormen van zorg en begeleiding. Tevens wordt een beeld geschetst van de stormachtige ontwikkeling van het pastoraat en de pastorale theologie gedurende de tweede helft van deze eeuw.

Uitgeverij Kok Kampen, f 59,00.

Verrast door vreugde, door C.S. Lewis.

Dit boek, een vertaling van *surprised by Joy*, verscheen in 1955 en

was in de eerste plaats bedoeld als antwoord op de vraag aan Lewis hoe hij van een **atheïst** in een christen was veranderd. Het werd meer dan een autobiografisch **bekeringsverhaal**. In nauw verband met zijn hoofdthema geeft Lewis een wordingsgeschiedenis van zijn schrijverschap en **speciaal** van zijn unieke **vermogen** om fantasie en rechtlijnigheid, **romantiek** en rede te verenigen. In zijn werk weerspiegelt zich zijn **bekeringsweg**. Dit moet een van de redenen **zijn** waarom dit boek vanaf het begin tot Lewis' meest gelezen boeken heeft behoord.

Uitgeverij Van Wijnen Franeker, f 32,50 (224 blz.)

Geloven in wetenschap en techniek, door Dr. ir. E. Schuurman.

De westerse cultuur wordt beheerst door de ontwikkeling van wetenschap, techniek en economie. Voor een ommekeer in de grenzeloze, technische manipulatie en economische uitbuiting van de werkelijkheid is, naast een andere gezindheid, een authentieke visie op de **cultuurontwikkeling** nodig. Het beeld dat de auteur daarvoor aan draagt, is dat van de schepping als een door mensen te beheren tuin. Daarin staat voorop dat al het gegevene naar zijn aard erkenning en waardering vraagt. Verantwoorde **cultuurontwikkeling** is leven van de rente van het geschonken "kapitaal", maar staat niet toe het "kapitaal" te vernietigen. Daarom moet de techniek dienstbaar zijn aan de vele levensvormen. Niet een voluit technisch beheerste wereld, maar een rijk gevarieerde tuin-stad is het wenkende **cultuurperspectief**. Buijten & Schipperheijn Amsterdam, f 35,90 (207 blz.)

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

Samen op weg trekt sporen

Ds. **A.W. van der Plas** schrijft in het Gereformeerd Weekblad van 20 november over de triosynode van de SOW-kerken op 12-14 november. Hij is bezorgd over de toekomst als hij let op de verschillende opvattingen over hoe je de Bijbel moet verstaan:

Wat betekent SoW inhoudelijk?

Van 12 tot 14 november vergaderde de trio-synode in het bekende vogelpark in Alphen a/d Rijn. Het waren grauwe, **grijze** dagen; buiten kwam de regen kil neer en binnen had de vergadering een weinig **vreugdevolle** uitstraling. De **Lutherse voorzitter** noemde deze synode in zijn openingswoord de 'lakmoesproef' voor Samen op Weg. Naar zijn **mening** zou nu uitkomen **wat SoW voor de gezamenlijke kerken betekent**. Als we met die uitspraak in gedachten op de vergadering terugzien, wordt de **bezorgdheid voor de toekomst** van de kerk bepaald niet kleiner. We waren met een zekere spanning naar de synodevergadering gekomen, want er stonden belangrijke zaken op de agenda. In de loop van deze dagen werd duidelijk, wat **SoW** betekent voor het geheel van de kerken en voor allen, die willen leven bij Schrift en belijdenis. *Er is plaats voor hen, die vast willen houden aan de Gereformeerde belijdenis, zoals er ook plaats is voor anderen, die zich daaraan niets gelegen laten liggen.* Wat dat betreft komen we in SoW-verband geen andere zaken tegen dan in de Ned. Hervormde Kerk.

Rasters verduisterende boodschap

De verschillen in opvattingen kwa-

Huisstijlen: Briefpapier, env., visitekaartjes

de Bunschoter by
drukkerij

Postbus 10-3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel: 10331 29979 99 - Fax: 10331 29979 98

men al direct uit, **toen** donderdag *het verstaan van de Bijbel* aan de orde was. Op verzoek van de synodes van de drie SoW kerken is een brochure geschreven onder de titel 'De Bijbel, taal en teken in de tijd', die als handreiking aan de gemeenten wordt aangeboden. In de synode stond de vraag centraal, hoe de Schrift gelezen dient te worden. Drie inleiders legden hetzelfde gedeelte van de Bijbel uit en lieten zo drie wijzen van exegese zien: de klassiek-dogmatische, de feministische, en een uitleg die zich naar voorbeeld van Eugen Drewerman op het psychologisch verstaan van de Bijbel. In werkgroepen werd vervolgens nagepraat. Luisterend naar de drievoudige exegese van hetzelfde bijbelgedeelte, dacht ik: hoe is het mogelijk, dat men het éne Woord van God zo verschillend uitlegt? De één leest de Bijbel zo, de ander legt hem precies andersom uit. Daarbij worden allerlei rasters over de Bijbel gelegd, die het zicht op Gods Woord belemmeren of verduisteren. Wanneer we de Bijbel lezen volgens een patroon, dat wij zelf aan het Woord opleggen, is het gevaar levensgroot, dat we de Schrift laten buikspreken. *Dan vinden we er datgene in terug, wat we er zelf eerst in hebben gestopt of erin willen vinden.* Toen ik de Schrift op feministische wijze en volgens de psychologische methode hoorde uitleggen, had ik medelijden met de gemeente, die het Woord op zo'n manier verkondigd krijgt. Soms levert zo'n uitleg verrassende vondsten op. Maar *ten diepste opent ze de Schrift niet, maar sluit ze die op vele plaatsen toe onder eigen gedachten en vooronderstellingen.* De Christus der Schriften komt niet in het volle licht te staan; het licht van Zijn evangelie wordt verduisterd door de uitvindingen van mensen. Dat is nog wel het meest aangrijpende, want als in de prediking de verkondiging van het heil in de Heere Jezus Christus ontbreekt, is het een ijdel woord, hoe mooi en vindingrijk het ook gebracht wordt. Er is immers geen an-

dere Naam onder de hemelen gegeven waardoor wij moeten zalig worden.

Veelkleurigheid of dwaalleer?

Pijnlijk vind ik, dat die verschillende wijzen van lezen alle als legitiem gezien worden. Van dwaalleer is geen sprake meer, ze wordt als veelkleurigheid in uitleg aangetreft. Zo werd ik als lezer de maat van alle dingen. Wat in de Bijbel past en voor mij belangrijk is, krijgt mijn aandacht, alle andere dingen redeneer ik weg. Eigenlijk is hier de vraag van Pilatus 'Wat is waarheid?' van toepassing. Ieder zoekt zijn eigen waarheid en vraagt daar aandacht voor. Geen wonder, dat de geestelijke verwarring zo groot is en men elkaar dikwijls niet meer verstaat en herkent. Het gaat immers in de omgang met de Bijbel om veel meer. Waar de Heilige Geest komt werken, gaat het Woord open, het wordt taal en teken in de tijd, omdat de Geest het in ons hart schrijft. *Om werpen wij niet langer ons licht op Gods Woord, maar zal her Woord als een licht onze duisternis opklaren en schenkt de Heilige Geest verlichte ogen om Gods wonderen te ontdekken.* Juist die notie kwam weinig aan de orde in de bespreking. Hoe open het onderlinge gesprek in de werkgroepen ook was, zodra de gehoorzaamheid aan de Schrift als het Woord van God ter sprake kwam, bleek duidelijk, hoezeer de gedachten uiteenliepen en dat sommigen die vraag een allang gepasseerd station vonden.

Arme mens

Een mens die zonder God leeft, krijgt een leeg leven. Alleen Christus kan die leegte vullen, levensvervulling geven, zegt Pieter Boomsma in een fraai verhaal in het Centraal Weekblad van 27 november:

Dat een groeiend aantal mensen geen weg weet met God en gelo-

ven, kan iedereen duidelijk zijn. Naar de oorzaken van dit verschijnsel in onze cultuur (in de rest van de wereld gaat het totaal anders) wordt voortdurend gezocht. Er zijn er vele aan te wijzen. Kerken en dominees liggen voor de hand als zondebokken, evenals het grote aanbod van mogelijkheden tot afleiding op de religieuze markt. Oplossingen zijn er (nog) niet en snelle oplossingen bestaan zeker op dit terrein niet.

De wereld draait om mij

In ieder geval vallen twee zaken op bij het nadenken over de vraag waarom zoveel mensen God niet meer weten te vinden. In de eerste plaats heeft dat te maken met de mens, die zich in onze cultuur steeds meer 'centrum van de wereld' voelt. In de tweede plaats: de mens die zichzelf zo centraal stelt, heeft alles nodig om te overleven in de leegte van een bestaan waarin God ontbreekt of aan de rand is komen te staan. 'God is dood' hebben we gehoord van Nietzsche, en reilen hebben deze kreet overgenomen en toegepast in hun leven. Eindelijk vrij om als mens zelf te beslissen en ons door niets en niemand een wet te laten voorschrijven. Eindelijk in staat onszelf te ontplooien, aan onszelf toe te komen en lekker in ons vel te gaan zitten. Eindelijk de kans om slaaf te worden van onszelf, van onze eigen gevoelens, wensen en ideeën.

Wanhoop

Want dat het citaat van Nietzsche verder gaat met een kreet van wanhoop, vergeten we gemakshalve. De mens koestert zich in de zelf-verworven belangrijkheid en geniet van het feit dat hij of zij nu zelf kan uitmaken wat voor haar of hem goed is of slecht. Centrum van het heelal; de wereld draait om mij. Tenminste, dat hoort de wereld te doen en ik word kwaad of gefrustreerd wanneer het tegendeel blijkt. Ik maak de dingen zelf wel uit en wanneer het misloopt kan ik er niets aan doen. Dat is dan de schuld

van derden: van mijn opvoeding, van 'de regering' of van God.

Surrogaat-vullingen

De leegte die ontstaat d m het ontbreken van God, moet worden gevuld. Door het 'Zwitserslevengevoel' door uitzonderlijke prestaties, d m roes, door vage religiositeit of d m wat dan gok. Als het maar niet te maken heeft met geloven, want dat hebben we nou wel gehad. De mens moet van alles uit de kast halen om zich nu en dan gelukkig te voelen en de indruk te houden dat het eigen leven de moeite waard is. *Arme mens.* Het resultaat is immers dat wij het leven gehaast consumeren, bang dat we ook maar iets zullen missen, en dat we chaos scheppen. Zander al te veel nadenken, hollen we aan achter van alles dat de illusie wekt het leven de moeite waard te maken. En God? Hij wacht, Hij zwijgt en wacht.

Christus

In zijn boek *Verlangen naar God in een verlaten cultuur* schrijft dr Jan van Riessen over deze zaken. "De

wereld heeft geen bestaansrecht in zichzelf. Zij is geschapen 'uit niets' en wordt enkel gedragen door Gods genade. (...) Door de wereld aan de zijden draad van de genade op te hangen, kan het leven in die wereld alleen nog als geschenk aanvaard worden. Dat maakt het menselijk bestaan onzeker en riskant, maar je kunt dit in geloof aanvaarden en doorstaan (het 'sola fide')." Zo

begint Van Riessen. Verderop in zijn boek staat "In de leegte, daar waar God het meest verborgen is, ontmoeten wij Christus." De mens die de verborgen God laat staan, leeft in de leegte en heeft de handen vol om die leegte draaglijk te houden. Pascal zei al van die leegte dat deze slechts kan worden gevuld door Jezus Christus.

Ds. R.H. Keegstra

Sporen van de wederkomst van Jezus Christus

Is het bezit van luxe artikelen zonde?
Kent de geschiedenis een oorlog waarbij een derde van de mensheid de dood vond?

39 Scuds, 11.000 huizen verwoest, geen doden, Gods werk!

In deze uitgave met meer dan 350 gespreksvragen, geeft ds. Keegstra zijn visie over het bijbelboek Openbaring van Johannes.

174 pag., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel

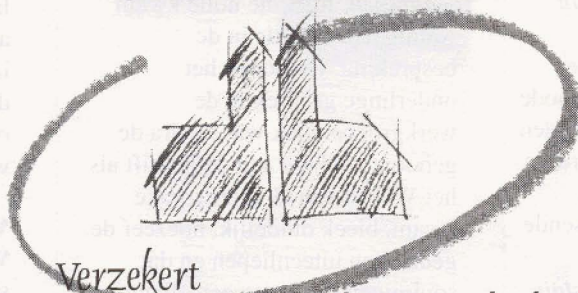

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

donatus

Verzekert

van Avondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.

Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.

Vraag vrijblijvend onze brochure af offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

